

A magyar ex libris-szakirodalom óriása, Galambos Ferenc

1988. szeptember 13-án, 25 éve hunyt el Galambos Ferenc (1910–1988, eredeti nevén Gruber Ferenc) jogtanácsos, irodalomtörténész, bibliográfus, a Kisgrafika Barátok Köre (KBK) egyik alapító tagja, a *Kisgrafika Értesítő* (majd annak jogutódja, a *Kisgrafika*) szerkesztője, a magyar ex libris-szakirodalom óriása. A *Könyvtáros* folyóirat két állandó rovatának – „Könyvtárosok és bibliográfusok”, „A Könyvtáros galériája” – egyik leggyakoribb munkatársa volt.

Több száz művészettörténeti publikációt írt hazai és külföldi (olasz, spanyol, portugál, dán, holland) lapokban. Számos albumhoz írt bevezetőt, művészéletrajzot, kiállítási katalógusokhoz ismertetőt. 1961-ben védetté nyilvánított kb. 16 ezres könyvtárában számos bibliofil ritkaságot őrzött, főként a bibliográfiai, könyvtártudományi, szociológiai, irodalom- és művészettörténeti tárgyú könyveket és folyóiratokat gyűjtött. „*Könyvtáram nemcsak gyűjtőszenvedélyemet tükrözi, hanem nélkülözhetetlen segédanyag is munkámhoz*” – vallotta.

A könyvtárában található *kéziratok* magyar hírességek, írók, költők levelezésébe, egy-egy írásába nyújtanak betekintést, például Ambrus Zoltán (1861–1932) író, kritikus, műfordító; Berczik Árpád (1842–1919) novellista, színműíró; Baróti Szabó Dávid (1739–1819) költő és nyelvújító, paptanár; Arany János (1817–1882) költő; Batsányi János (1763–1845) költő; Berda József (1902–1966) költő; Emőd Tamás (1888–1938) költő, újságíró, színházigazgató; Füst Milán (1888–1967) író, költő, drámaíró, esztéta; Illyés Gyula (1902–1983) költő, író, drámaíró, műfordító; József Attila (1905–1937) költő; Juhász Gyula (1883–1937) költő és mások.

Galambos Ferenc jelentékeny *irodalomtörténeti és könyvészeti* munkásságot fejtett ki, irodalomtörténeti tanulmányokat írt, bibliográfusi munkát végzett, foglalkozott régi folyóiratok, újságok repertóriumainak elkészítésével. Élete végéig ötvennél több bibliográfiát készített. Legjelentősebb munkája a *Nyugat* repertóriuma volt. Ezt követte az *Irodalomtörténet*, az *Irodalomtörténeti Közlemények*, a *Magyar Könyvszemle*, a *Könyvtári Szemle*, a *Múzeumi és Könyvtári Értesítő* repertóriuma. Az OSZK Gyarapítási Osztálya 1959-ben megvásárolta Galambos Ferencről az általa készített, kéziratos folyóirat-mutatókat (*Magyar Könyvszemle*, Kisebb könyvészeti folyóiratok, *Irodalomtörténeti Közlemények*, *Irodalomtörténet*, *Szép Szó*, Kassák Lajos folyóiratai, Kisebb felvidéki folyóiratok I–II., *Válasz*, *Kalangya*). Nagy hetilapokat is feldogozott: *A Hét*, *Magyar Génius*, *Új Idők*, *Vasárnapi Újság*. Személyi bibliográfiái közül kiemelkedik Herman Ottó, Takáts Sándor, Károlyi Mihály műveinek jegyzéke, a tematikus bibliográfiák közül pedig *A magyar reklámirodalom bibliográfiája*, *A magyar ex libris irodalom bibliográfiája*. Pályáján kiemelkedő támogatója volt Köves Béla, aki lektorként állt mellette. Az Országos

Széchenyi Könyvtár bibliográfusai közül sokat konzultált Kozocsa Sándorral. Bibliográfiai munkásságával a tudományos kutatást kívánta elősegíteni, közben hatalmas szakműveltségre téve szert.

Szépirodalommal is foglalkozott, verseket írt. Költészeti munkásságába nyújt betekintést az a kis kötet, amely neje, Galambos Ferencné Perjési Ilona (1912–1972) számára írt szerelmes verseket és létverseket tartalmaz *Aranyvirág* címmel (1936). Felesége halála után ugyancsak hozzá írta az *Asszonysírató* (1972) című kötet verseit, amelyek több emlék ex libris kíséretében kerültek kiadásra, ezek Andruskó Károly, Bordás Ferenc, Grazina Didelytő, Diskay Lenke, Fery Antal, Gyarmati Lea, Kónya Sándor, Menyhárt József, Póka György, Reich Károly, Stettner Béla alkotásai.

Ex libris irányú munkássága egyik csúcspontjának tekinthető, hogy 1920-tól 1970-ig terjedően összeállította *A magyar ex libris irodalom bibliográfiáját*. Ennek magyar változata a Nemzetközi Könyv- és a XIV. Helsingöri Ex libris Kongresszus alkalmából a Heves Megyei Könyvtár füzetei sorozatban, Egerben került kiadásra 1972-ben, Ebergényi Tibor könyvtárigazgató bevezetésével. Német változata a dán Klaus Rödel által már négy évvel előbb, 1968-ban kiadásra került ötven példányban, *Bibliografi ever ungarsk ex libris litteratur* címmel. Jelentősége abban áll, hogy a kisebb hazai kezdemények után (Fitz József cikke a *Könyvtári Szemle* 1934/35. évi számában, Soó Rezső írása a *Magyar Ex libris* 1935/1. számában) átfogóan összegzi, rendszerezi a magyar ex libris-művészet irodalmát. Ex libris vonatkozású személyi bibliográfiát egyébként Galambos már korábban is készített, például *Arady Kálmán ex libris irodalmi munkásságáról (Kisgrafika Értesítő, 1965. április, 158–159. p.)*. Az átfogó ex libris-bibliográfia időhatára 1920–1970; tematikailag pedig nemcsak az ex libris, hanem tágabb körűen a kisgrafikák, alkalmi lapok irodalmáról is szó van a műben. A bibliográfia főbb szerkezeti egységei: *I. Bibliográfiák; II. Az ex librisről* (cikkek különféle helyi és országos lapokban); *III. Ex libris és kisgrafika mappák; IV. A magyar ex libris és kisgrafika története* (1. Általános rész; 2. Művészek); *V. Ex libris és kisgrafika kiállítások* [1. Hazai kiállítások – a) Általános rész, b) Egyes kiállítások év szerint; 2. Külföldi kiállítások]; *VI. Kongresszusok (1957–1970); VII. Egyesületek* (1. Hazai egyesületek, 2. Külföldi egyesületek).

A bibliográfia a szerző, Galambos Ferenc 189 művészeti tárgyu, a sokszorosítható kisgrafikával összefüggő írását sorolja fel. Ezen írások nagy része a *Kisgrafika* folyóiratban jelent meg. Nem véletlen, hiszen Galambos több mint tizenhárom éven át, 1962-től 1976-ig volt a *Kisgrafika Értesítő* (később *Kisgrafika*) folyóirat szerkesztője. Ebbéli munkásságáról 1976-ban rossz egészségi állapotára hivatkozva mondott le. Cikkei főbb típusai, példákkal: Az ex libris gyűjtéssel foglalkozó elmélet írás, például *Egy és más az ex libris gyűjtésről (Kisgrafika Értesítő, 1963. május, 33–35. p.)*. Átfogó történeti bemutatás – magyar és külföldi vonatkozásban is: *A Szent György céh és a magyar exlibris gyűjtés 1909–1923 (Kisgrafika Értesítő, 1964. december, 128–133. p.)*, *A lengyel exlibris-élet legutóbbi két évtizede (Kisgrafika Értesítő, 1964. augusztus, 110–114. p.)*. Magyar és külföldi grafikusok bemutatása: *Nagy Arisztid (Kisgrafika Értesítő, 1968. augusztus, 489–491 p.)*, *Tempinszky István (Kisgrafika Értesítő, 1969. augusztus, 577–581 p.)*, *Paul Ambur (Kisgrafika Értesítő, 1963. december, 61–62 p.)*. Kiállítási beszámoló hazánkban

és külföldön: *II. Miskolci grafikai biennálé Miskolc 1963* (*Kisgrafika Értesítő*, 1964. április, 90–92. p.), *Ex libris kiállítás Tarnowban* (*Kisgrafika Értesítő*, 1964. április, 77. p.). Kongresszusi beszámoló: *A párizsi Ex libris világkongresszus* (*Kisgrafika Értesítő*, 1962. október, 2–3. p.), *Magyarok a X. krakkói Nemzetközi Ex libris kongresszuson 1964* (*Kisgrafika Értesítő*, 1964. december, 122–123. p.). Rezümé, könyvismertető: *Könyv Gáborjáni Szabó Kálmánról* (*Kisgrafika Értesítő*, 1964. április, 101. p.); *Lengyel ex libris bibliográfia* (*Kisgrafika Értesítő*, 1963. május, 35. p.). Nekrológ: *Arady Kálmán* (*Kisgrafika Értesítő*, 1965. április, 154–157. p.), *Lyka Károly* (*Kisgrafika Értesítő*, 1965. augusztus, 186–187. p.).

Ezek mellett a *Hírek* rovat állandó írója, szerkesztője volt, kiemelt figyelmet fordítva a magyarokról szóló nemzetközi híradásokra (*Hírünk a világban*). Cikkeit néha Galambosnak, vagy G. F. monogrammal írta alá, máskor a –bos rövidítést használta.

A KBK tízéves jubileumi évkönyvében többek között Drahos Istvánról, Gara Arnoldról, Fery Antalról, Kopasz Mártáról, Nagy Árpádról, Perei Zoltánról, Vadász Endréről jelent meg írása (*A Kisgrafika Barátok Köre jubileumi évkönyve 1959–1969*, Bp., 1969). Két cikke a *Magyar Könyvszemle* különnyomataként is napvilágot látott: *A magyar exlibris legutóbbi húsz éve* (*Magyar Könyvszemle*, 1965/3. sz.), *A budapesti XIII. Nemzetközi Ex libris Kongresszus* (*Magyar Könyvszemle*, 1971/2–3. sz.).

A kisgrafika, ex libris-téma népszerűsítésére a magyar mellett írásai jelentek meg olasz, spanyol, dán, portugál, holland folyóiratokban is. Például Nagy Árpádról a dán *Nordisk Exlibris Tidsskrift* 1957. és 1959. évi számaiban szerepeltek cikkei: *Árpád Nagy. En ungarsk exlibriskunstner*, illetve *Árpád Nagy (1894–1959)* címmel. Rákóczy Ferencről a *Nordisk Exlibris Tidsskrift* 1966/4. számában: *Ferenc Rákóczy. En ung ungarsk exlibriskunstner* címmel írt, amely műve magyarul a *Kisgrafika Értesítő* 1969. áprilisi számában is napvilágot látott: *Rákóczy Ferenc. Egy fiatal magyar ex libris-művészről* címmel. Bordás Ferencről *Ferenc Bordas, Exlibris og lejlighedsgrafik* (*Bordás Ferenc, Ex libris és alkalmi grafika*) címmel 1978-ban jelentetett meg kiadványt dánul (*Exlibristen*. Frederikshavn, Klaus Rødel). Ez dán, német, angol, francia nyelvű életrajzi bevezetőt, és a művész 18 grafikáját tartalmazza.

Nagy szerepe volt az 1960-as években az Országos Széchényi Könyvtárban Bélley Pál által rendezett ex libris-kiállítások megvalósításában, katalógusok összeállításában, például *Magyar írók, művészek és tudósok ex libriseinek kiállítása* (1964), *Fery Antal ex libris kiállítása* (1965), *Mai észt ex libris* (1965), *Diskay Lenke ex libris kiállítása* (1966), *A szovjet ex libris 50 éve (1917–1967)* stb. Ezek mellett számos budapesti és vidéki ex libris és kisgrafikai kiállításról tudósított cikkeiben: például *KBK kiállítás* (Dürer-terem, 1965), *Mai lengyel ex libris* (Lengyel Kultúra Háza, 1966), *Intergraphik '67* (Mücsarnok, 1967), *Gácsi Mihály grafikai és ex librisei* (Dürer-terem, 1967), *Mai magyar grafika* (Magyar Nemzeti Galéria, 1968) stb.

Hatalmas munkabírását igazolja, hogy mindezen munkákat főhivatású jogtanácsosi állása mellett végezte. Életfilozófiája szerint „*az embert a munka élteti, ez ad értelmet az életnek*”.

Kisgrafikai (ex libris és alkalmi grafika) gyűjteménye kb. 50 ezer darabot számlál(t). Nagy csereanyaggal és a témában komoly szakirodalmi anyaggal rendelkezett. Kiterjedt levelezést folytatott Európa csaknem minden országának gyűjtőivel, szakembereivel, de az Egyesült Államokban, Kanadában, Braziliában, Japánban is volt ismeretsége. Évente kb. 300 levelet írt francia és német nyelven.

A magyar ex libris-anyagban a teljességre törekedett, még külföldön élő magyarok alkotásait is igyekezett megszerezni, pl. Buday György Angliában készült műveit, a Dél-Afrikába kikerülő Kónya Sándorral is készítettett két bennszülött tárgyú ex librist.

Galambos Ferenc kb. 180 saját nevére szóló lapot készítettett. Ezek egy része olyan alkotás, amelyeknél az ábra direkt módon utal a név jelentésére, azaz ún. beszélő ex libris. A fő motívumuk értelemszerűen a galamb: könyvoszlopon álló galamb, rózsafa két galambbal, magányos galamb, galambszerű repülő nőalak, nőalak galambokkal stb. Több ex libris készült a portréjával, alkalmi grafikák születtek a 60. és a 70. születésnapjára (Dániel Viktor, Stettner Béla grafikái). Utóbbi alkalomra Andruskó Károly grafikus külön minikönyvet is készített a számára, minilibrisekkel, *Galambos Ferenc 70 éves* címmel.

A magyar származású alkotók közül Andruskó Károly, Bordás Ferenc, Drahos István, Fery Antal, Kónya Sándor, Menyhárt József, Nagy Arisztid, Nagy Árpád, Nagy Árpád Dániel, Perei Zoltán, Póka György, Stettner Béla, Takács Dezső, Varga Mátyás, Varga Nándor Lajos, Várkonyi Károly és mások műveivel találkozhatunk a gyűjteményben. Kiemelkedő Perei Zoltán az aradi vértanúk emlékére készített, Galambos nevére szóló portré ex libris sorozata. Drahos István több újévi köszöntő lapot készített Galambos Ferenc és családja számára. Az alkotók közt szerepelnek lengyel, orosz, lett, olasz, észt és német grafikusok is: B. J. Tomecki, J. Szuszkiewicz, E. Grabowski, K. Kozlovskij, G. Ratner, P. Upitis, E. A. del Grosso, E. Okas, F. Kühn stb.

Mindezen ex librisekből az örökös, Gácsi Kornélia jóvoltából 2013 folyamán 500 darabos ajándékban részesülhetett az Országos Széchényi Könyvtár Plakát- és Kisnyomtatványtára, egyúttal a gyűjteményt felmérő szakemberek betekintést nyerhettek a neves gyűjtő könyv-, kézirat-, és kisgrafikai hagyatékába is egykori lakásán, a Budapest, Wesselényi u. 30. alatt. Köszönet a nemes célú ajándékozásért, amely anyag méltó módon állít emléket a magyar ex libris-szakirodalom óriására, Galambos Ferenc gyűjtői tevékenységének!

(A cikk a Kisgrafika Barátok Köre Egyesület 2013. október 2-ai összejövételén Vasné Tóth Kornélia: *Galambos Ferenc, a szakíró és ex libris gyűjtő* címmel tartott vetítettképes előadásának rövidített változata.)

Vasné Tóth Kornélia